

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

มันสำปะหลังเป็นพืชที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศไทย สามารถทำรายได้ให้กับประเทศปีละไม่น้อยกว่า 6 หมื่นล้านบาท จัดเป็นประเทศที่มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังมากเป็นอันดับ 3 ของโลกรองจากประเทศไนจีเรียและบราซิล แต่ในด้านการส่งออกผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง ประเทศไทยนับว่าเป็นผู้ส่งออกอันดับหนึ่งของโลก ในอดีตการปลูกมันสำปะหลังถือว่าเป็นพืชที่ปลูกง่าย การดูแลรักษาน้อย ทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศที่แปรปรวนได้เป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นพืชที่สามารถทนความแห้งแล้งและปลูกได้ในดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ มีโรคและแมลงรบกวนน้อยสามารถทยอยปลูกได้ และเก็บเกี่ยวได้เมื่ออายุ 8-12 เดือน มีต้นทุนการผลิตต่ำกว่าพืชอื่นหลายชนิด ทำให้เกษตรกรนิยมปลูกกันอย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นแหล่งผลิตที่ใหญ่ที่สุด อย่างไรก็ตามการผลิตมันสำปะหลังยังมีความหลายประการ เช่น ผลผลิตต่ำ ต้นทุนการผลิตสูง ขาดแคลนแรงงาน ตลอดจนความรู้และทักษะของเกษตรกร ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากขาดการจัดการที่ถูกต้อง ถ้าเกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตต่อหน่วยให้สูงขึ้น ก็จะส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นตามไปด้วย ดังนั้นในการผลิตมันสำปะหลังเพื่อให้ได้ผลผลิตสูงและรักษาสีแวดล้อมที่ดีต่อไปอย่างยั่งยืน จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจและให้ความรู้แก่เกษตรกรในการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลัง (กรมส่งเสริมการเกษตร, 2554 : 7)

แหล่งปลูกมันสำปะหลัง สามารถปลูกได้ในดินเกือบทุกชนิด แต่สามารถเจริญเติบโตได้ดีในดินร่วน ดินร่วนปนทราย มีการระบายน้ำดี ดินมีความเป็นกรด-ด่าง ระวัง 5.5-7.5 ดินมีความอุดมสมบูรณ์ปานกลาง มีอินทรีย์วัตถุไม่ต่ำกว่า 1.0 เปอร์เซ็นต์ ระดับน้ำดินลึกไม่น้อยกว่า 30 เซนติเมตร อุณหภูมิที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโต 25-37 องศาเซลเซียส มีแสงแดดจัด ปริมาณน้ำฝนกระจายสม่ำเสมอเฉลี่ย 1,000-1,500 มิลลิเมตรต่อปี สภาพพื้นที่ราบสม่ำเสมอ มีความลาดเอียงไม่เกิน 5 เปอร์เซ็นต์ ไม่เป็นที่ลุ่มหรือน้ำท่วมขัง การคมนาคมสะดวก ใกล้แหล่งรับซื้อผลผลิต เช่น โรงงานแป้งมันหรือลานมันเส้น (กรมวิชาการเกษตร, 2545 : 1)

พันธุ์มันสำปะหลัง ในการปลูกมันสำปะหลังเพื่อเพิ่มผลผลิต จะต้องมีการคัดเลือกพันธุ์ที่ให้ผลผลิตหัวมันสดและเปอร์เซ็นต์แป้งสูง และเจริญเติบโตได้ดี เหมาะกับสภาพดินฟ้าอากาศ โดยพันธุ์มันสำปะหลังที่แนะนำ และให้ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกในปัจจุบันและเป็นที่นิยมของเกษตรกร ได้แก่ เกษตรศาสตร์ 50 ระยอง 5 ระยอง 60 ระยอง 72 ระยอง 90 ระยอง 7 ระยอง 9 หัวบง 60 และล่าสุดคือพันธุ์ CMR35-22-196 หรือ พันธุ์ระยอง 11 (สุวรรณ์ ใจแสน, 2551:18)

มันสำปะหลังเป็นสินค้าเกษตรที่มักจะประสบปัญหาการตลาดและราคา เนื่องจากเกษตรกรเร่งเก็บเกี่ยวพร้อมกัน ทำให้ตลาดรองรับผลผลิตไม่เพียงพอ โดยเฉพาะในช่วงเดือนมกราคม-มีนาคม ซึ่งรัฐบาลต้องเข้าแทรกแซงตลาด เพื่อแก้ไขปัญหาราคามันสำปะหลังตกต่ำมาโดยตลอด การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นระบบเป็นสิ่งจำเป็น โดยต้องจัดระบบการผลิตให้มีประสิทธิภาพ ควบคู่กับการวางแผนการตลาดรองรับให้สอดคล้องกับปริมาณการผลิตและการวางแผนการตลาดส่งออกผลิตภัณฑ์แปรรูปไว้อย่างต่อเนื่อง(กรมส่งเสริมการเกษตร, 2551:3)

การจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนการผลิตมันสำปะหลังเป็นพืชทดแทนพลังงาน ภายใต้ยุทธศาสตร์พัฒนาการเกษตร โดยกรมวิชาการเกษตร ได้วางแผนหาแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังจากผลผลิตเฉลี่ย 3.70 ตันต่อไร่ ในปี พ.ศ. 2551 เป็น 5.00 ตันต่อไร่ ในปี 2555 โดยมีการกำหนดพื้นที่วางแผนการผลิตในแต่ละปี มีการใช้พันธุ์/ท่อนพันธุ์ มีการปรับปรุงบำรุงดิน ปุ๋ยเคมี การระเบิดดินดาน การกำจัดวัชพืช การให้น้ำ และการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตอย่างเป็นระบบ(กรมวิชาการเกษตร, 2551:59)

อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม มีการปลูกมันสำปะหลังในทุกตำบล และปัจจุบันมีเกษตรกรนิยมปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนาเพื่อเป็นการเสริมรายได้ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ตลอดจนการเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ที่ดิน แต่เกษตรกรยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะทำการศึกษา ว่าเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนา อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม มีสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ความรู้พื้นฐานการปลูกมันสำปะหลัง การพัฒนาการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลัง และปัญหาข้อเสนอแนะของเกษตรกร เพื่อจะนำผลการศึกษาครั้งนี้มาใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน และปรับปรุงการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนาให้เหมาะสมต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลัง ในพื้นที่
หลังนา อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

2.2 เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐานแหล่งความรู้และระดับความรู้ของเกษตรกรผู้ผลิตมัน
สำปะหลังในพื้นที่หลังนา

2.3 เพื่อศึกษาความต้องการการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนา
ของเกษตรกร

2.4 เพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความต้องการการเพิ่ม
ผลผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนาของเกษตรกร

2.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนา
อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาความต้องการการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังใน
พื้นที่หลังนาของเกษตรกรในอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและ
งานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความต้องการการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลัง เพื่อนำมากำหนดกรอบ
แนวคิดการวิจัย จากการศึกษาพอสรุปได้ว่า ความต้องการการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังของ
เกษตรกรแบ่งได้ 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย

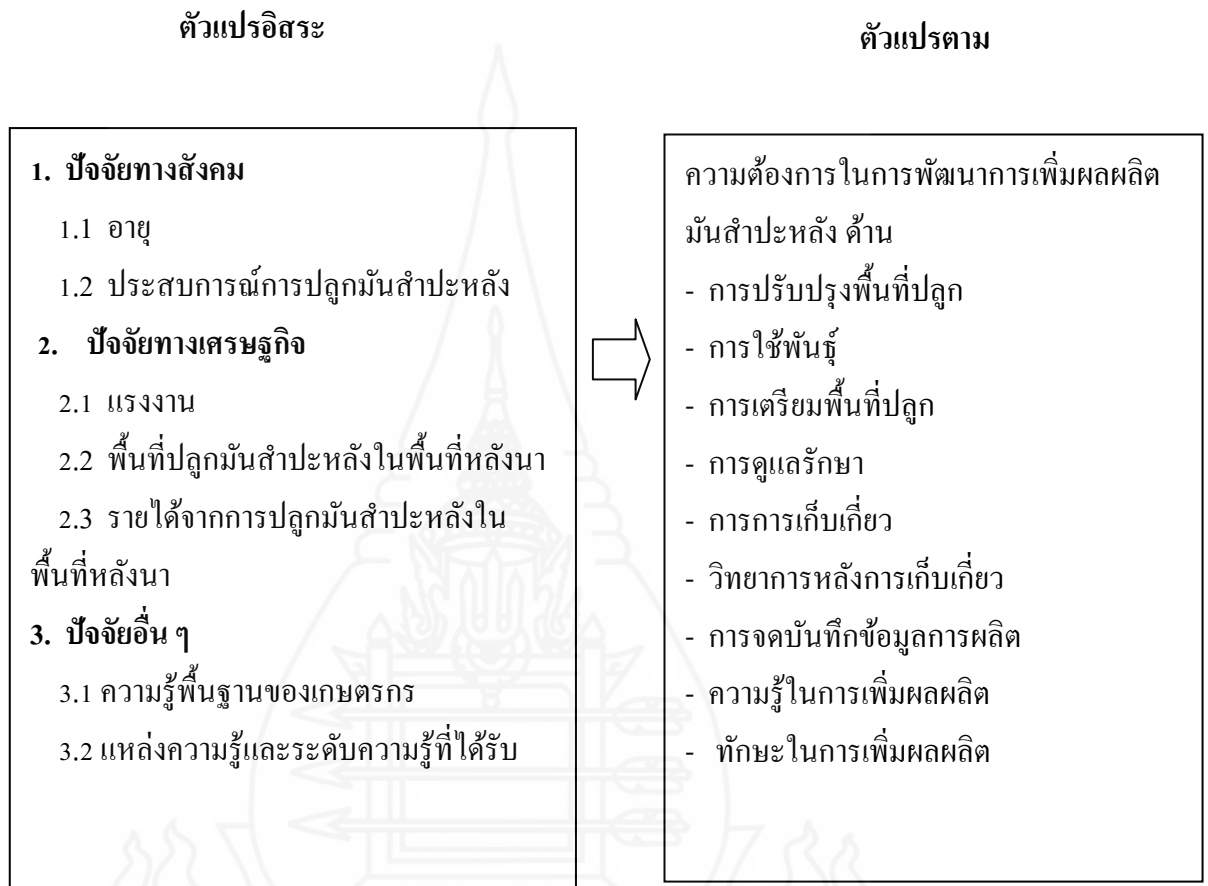
3.1.1 ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ อายุ ประสบการณ์การปลูกมันสำปะหลัง

3.1.2 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ แรงงาน พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่หลัง
นา รายได้จากการขายผลผลิตมันสำปะหลัง

3.1.3 ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ ความรู้พื้นฐาน แหล่งความรู้และระดับความรู้ของ
เกษตรกรเกี่ยวกับการผลิตมันสำปะหลัง

3.2 ตัวแปรตาม ประกอบด้วย ความต้องการการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลัง
ในพื้นที่หลังนาของเกษตรกร ด้าน การปรับปรุงพื้นที่ พันธุ์ การเตรียมพื้นที่ปลูก การดูแลรักษา
การเก็บเกี่ยว วิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว การจัดบันทึกข้อมูล ความรู้ในการเพิ่มผลผลิต ทักษะใน
การเพิ่มผลผลิต

ปัจจัยต่างๆ ทั้งตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม สามารถนำมาพิจารณาเป็นกรอบแนวคิด การศึกษา ความต้องการการพัฒนาการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนาของเกษตรกร ดัง ภาพที่ 1.1 ดังนี้

ภาพที่ 1.1 แบบจำลองของกรอบแนวคิดการวิจัย (conceptual frame work)

4. สมมติฐานการวิจัย

ปัจจัยทางสังคม ได้แก่ อายุ ประสบการณ์การปลูกมันสำปะหลัง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ แรงงาน พื้นที่ปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนา รายได้จากการปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนา ปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ ความรู้พื้นฐาน แหล่งความรู้และระดับความรู้ที่เกษตรกรได้รับ เกี่ยวกับการผลิตมันสำปะหลัง มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาการเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนาของเกษตรกร

5. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกทำการศึกษาเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนา อำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม ปีการเพาะปลูกปี 2553/2554 จำนวน 628 ราย โดยทำการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 154 ราย

6. นิยามศัพท์เฉพาะ

6.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรผู้ปลูกมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนา ในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

6.2 สถานการณ์การผลิตมันสำปะหลัง หมายถึง จำนวนเกษตรกรที่ปลูกมันสำปะหลัง จำนวนพื้นที่ที่เกษตรกรปลูกและจำนวนผลผลิตที่ได้ ซึ่งส่งผลต่อสถานะตลาด

6.3 พื้นที่หลังนา หมายถึง พื้นที่ที่เกษตรกรเก็บเกี่ยวข้าวนาปีเสร็จเรียบร้อยแล้วในเขตอำเภอบรบือ จังหวัดมหาสารคาม

6.4 ราคาผลผลิต หมายถึง ราคาขายผลผลิตมันสำปะหลังต่อกิโลกรัมที่เกษตรกรได้รับ

6.5 รายได้ หมายถึง รายได้เป็นเงินสดจากการขายผลผลิตมันสำปะหลังทั้งหมด

6.6 การพัฒนา หมายถึง การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น โดยมีการระดมทรัพยากรและเทคนิควิธีการต่าง ๆ มาใช้ร่วมกันเป็นระบบ ทำให้เกิดความเจริญเติบโตของงานหรือมีสภาพดีขึ้น ซึ่งจะสามารถสังเกต หรือวัดความเปลี่ยนแปลงได้ชัดเจน

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 นำผลการวิจัยไปใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนาของเกษตรกร

7.2 นำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนการส่งเสริมการผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนาให้ตรงกับความต้องการของเกษตรกร

7.3 นำผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงและแก้ปัญหาด้านการผลิตมันสำปะหลังในพื้นที่หลังนา

